

Provinciale Staten van de Provincie Fryslân
GL, PvdD, PvdA, SP, D66, FNP
Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN

Leeuwarden, 19 december 2023

Verzonden, **19 DEC. 2023**

Ons kenmerk : 02179774
Afd./Opgave : Omgevingszaken
Behandeld door :
Uw kenmerk :
Bijlage(n) :

Onderwerp : beantwoording schriftelijke vragen over: Oproep TK gaswinning Waddenzee naar aanleiding van onderzoek fijner slib

Geachte Statenleden,

Uw schriftelijke vragen op grond van artikel 42 van het Reglement van Orde, binnengekomen op 7 december 2023, beantwoorden wij als volgt.

Uw inleiding

De samenstelling van het slib ter plaatse van wadplaten die door gaswinning zijn gedaald blijkt de afgelopen jaren fijner geworden te zijn. Dat blijkt uit een publicatie die is verschenen in het Journal of Applied Ecology van NIOZ-onderzoeker Allert Bijleveld¹. Het fijner worden van het slib heeft ook invloed op de bodemdieren die er leven.

Uit het onderzoek blijkt dat de gemiddelde korrelgrootte van zand in het Wad in het gaswin- gebied in twaalf jaar tijd ruim tien procent kleiner is geworden. Ook de samenstelling van het bodemleven is in die periode veranderd ten opzichte van vergelijkbare gebieden die niet onder invloed stonden van gaswinning.

Bij de vergunning voor mijnbouwactiviteiten onder het Werelderfgoed Waddenzee is afge- sproken dat gas en ook zout 'met de hand aan de kraan' worden gewonnen. Wanneer de gaswinning effecten heeft op de natuurwaarden, moet de winning volgens de vergunning worden afgeremd.

¹ [Nature Today | Wad verandert in gaswingebied](#)

Omdat natuurwaarden lastig te meten zijn, wordt er vooral gelet op bodemdaling. Uit dit onderzoek blijkt nu dat alleen bodemdaling geen goed signaal is voor die waakzame hand aan de kraan. De onderzoeker stelt dat strikt genomen er de afgelopen decennia geen bodemdaling is geweest, omdat het dalende gebied weer is opgevuld. Maar de kwaliteit van de bodem veranderde wel en daarmee ook de samenstelling van het bodemleven.

Vraag 1:

1. *Is GS op de hoogte van de resultaten van het onderzoek van het NIOZ (Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee)?*

Antwoord vraag 1:

Ja, wij hebben het betreffende artikel en de krantenberichten gelezen.

Vraag 2:

Uit het onderzoek blijkt dat de gevolgen voor het bodemleven ter plaatse van de onderzochte locaties pas na een lange periode van onderzoek goed aan zijn te tonen. Het proces van verandering van de samenstelling van het slib gaat immers langzaam. Bij de vergunningverlening is het zogenaamde hand-aan-de-kraanprincipe gehanteerd. Zodra er een effect op de natuurwaarden wordt vastgesteld moeten aanvullende maatregelen worden genomen of de winning worden stilgelegd. Deelt GS de mening van de vragenstellers dat het hand-aan-de-kraanprincipe ongeschikt is om de langzaam optredende effecten van mijnbouwactiviteiten in de Waddenzee te kunnen beperken en/of te stoppen?

Antwoord vraag 2:

In onze reacties op het winningsplan voor Ternaard (doc.nr. 01791142 d.d. 8 september 2020 en 01919360 d.d. 6 oktober 2021) hebben wij als GS vragen gesteld aan de minister over het 'Hand aan de kraan' principe (hierna HadK). In essentie wordt met het HadK principe gekeken naar de bodemdaling en de suppletie in de Waddenzee en de effecten op de ecologie daarop (onder aan deze brief geven wij nog even een toelichting op dit principe). Er wordt nog niet gekeken naar het detailniveau van dit laatste NIOZ onderzoek waaruit naar voren is gekomen dat de korrelgrootte mogelijk verandert door de bodemdaling. Wij delen dan ook uw zorg.

Vraag 3:

Is GS bereid bij de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat de geconstateerde verandering in het bodemleven als gevolg van de gas- en zoutwinning onder de aandacht te brengen en aan te geven dat dit in strijd is met de verleende vergunning? Daarbij tevens te vragen welke maatregelen de Staatsecretaris wil nemen om deze ongewenste effecten zo snel mogelijk te beperken en/of te stoppen.

Antwoord vraag 3:

Ja wij hebben gelijktijdig met het beantwoorden van uw vragen een brief naar de staatssecretaris Mijnbouw en de minister voor Natuur en Stikstof gestuurd om hier aandacht voor te hebben. Hiervan wordt u een afschrift toegezonden.

Vraag 4:

Is GS bereid de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat er op te wijzen dat bij vergunningprocedures voor gas- en zoutwinningen de gevolgen van de veranderingen van het samenstelling van het slib en de gevolgen daarvan op het bodemleven zorgvuldig in beeld moeten worden gebracht en daarbij aan te geven dat het hand-aan-de-kraanprincipe een oneigenlijk instrument is?

Antwoord vraag 4:

De Mijnbouwwet en de Wet natuurbescherming (hierna Wnb) lopen hier door elkaar heen. De Wnb spreekt van het voorzorgsprincipe, waarbij op het moment van vergunningverlening (dus aan de voorkant) helder moet zijn dat er geen significante negatieve effecten optreden bij projecten. Op basis daarvan is dan ook een Wnb vergunning verleend met als voorwaarde het HadK principe.

Het HadK principe is een voorwaarde die is opgenomen in de vergunningen Wnb gaswinning van de NAM voor de winning uit de gasvelden:

1. Moddergat, Nes, Lauwersoog C, Lauwersoog west, Lauwersoog Oost en Vierhuizen Oost (genoemd de MLV-velden - onherroepelijk geworden sinds augustus 2007);
2. Ameland-Oost, Ameland-westgat, Ameland-Oost 2 en vanaf de locatie N07-A in de Noordzee ten noorden van Ameland (hierna Ameland – onherroepelijk geworden oktober 2013).

De NAM als vergunninghouder dient inzicht te geven op de effecten van bodemdaling in de kombergingsgebieden Zoutkamperlaagte en Pinkegat. Uit de onderzoeken die tot op heden zijn uitgevoerd, blijkt dat er geen significant negatieve effecten optreden door de gaswinning. Deze onderzoeken worden door de Auditcommissie Gaswinning onder de Waddenzee (onderdeel van de Commissie voor de Milieueffectrapportage) en de Waddenacademie beoordeeld.

De laatste onderzoeken in relatie tot het MLV gebied heeft de Auditcommissie (3 november 2022)² geconcludeerd dat *“het monitoringsprogramma van goede kwaliteit is en dat hiermee eventuele veranderingen in bodemdaling en natuur kunnen worden verklaard. De bodemdaling door de gaswinning is in 2022 binnen de afgesproken grenzen is gebleven. Er zijn tot nu toe geen aanwijzingen voor veranderingen in de natuur van de Waddenzee en het Lauwersmeer door de gaswinning.”*

De laatste audit van Ameland is uitgevoerd door de Waddenacademie (december 2017)³ ook in deze onderzoeken blijft de gaswinning binnen de ruimte die de vergunningen bieden. Maar het is de auditcommissie opgevallen dat in de ecologische rapporten (met een schat aan informatie) niet wordt ingegaan op mogelijke veranderingen in de samenstelling van het sediment in de loop van de tijd. Deze verandering zijn belangrijk voor de bodemfauna en dus voor de hogere trofische niveaus. Momenteel wordt gewerkt om te komen tot een nieuwe rapportage voor Ameland welke in 2024 wordt aangeboden aan het ministerie van EZK en LNV.

Vraag 5:

Is GS bereid de wens van Fryslân ‘geen gaswinning onder de Waddenzee’ nog een keer onder de aandacht te brengen bij de Tweede Kamer voor het debat op 18 januari 2024 en er bij de Minister op aan te dringen vanwege deze ontwikkeling geen vergunning af te geven voor Ternaard?

Antwoord vraag 5:

Ja, dat hebben wij gedaan, zie vraag 3. Tevens ontvangt u de brief die wij als drie noordelijke Waddenprovincies naar aanleiding van de UNESCO brief hebben gestuurd naar de minister van LNV.

² https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p36/p3655/3655_ov_advies_auditcommissie_2022.pdf

³ <https://www.waddenacademie.nl/nieuws/nieuwsarchief-bericht/rapport-auditcommissie-monitoring-bodemdaling-ameland/>

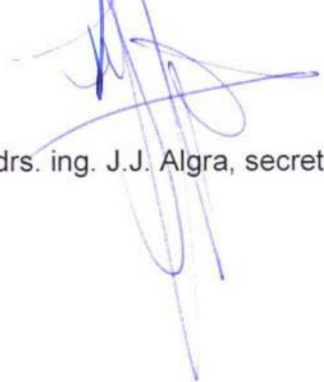
Wij hebben de uitnodiging ontvangen voor de zitting van de ingebrekestelling die door de NAM is ingediend. Op 10 januari 2024 wordt deze ingebrekestelling behandeld bij de Raad van State. Momenteel wordt beoordeeld hoe wij als provincie en als regio omgaan met de uitnodiging van de Raad van State.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

drs. ing. J.J. Algra, secretaris

TOELICHTING

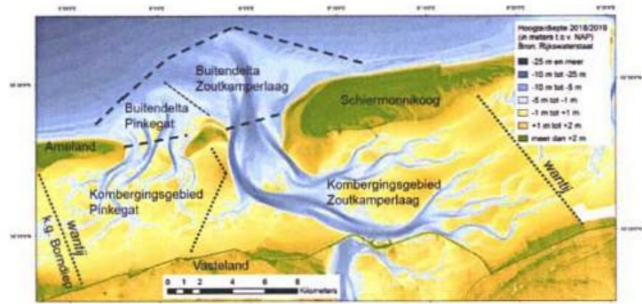
Methodiek hand aan de kraan-principe

Uitgangspunt bij de gaswinning onder de Waddenzee is dat de natuurlijke sedimentatie de bodemdaling en de relatieve zeespiegelstijgingsnelheid kan bijhouden en dat de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden in het waddensysteem waar bodemdaling optreedt niet worden geschaad. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de dynamiek en de draagkracht van het waddensysteem.

De gemiddelde bodemdalingssnelheid mag in dat licht een bepaalde maximumwaarde niet overschrijden. Dit maximum, ook wel aangeduid als de natuurgrens, is zo bepaald dat wadplaten geen negatieve gevolgen ondervinden van de bodemdaling waarbij rekening wordt gehouden met de optredende sedimentatie. Het hiervan afgeleide meegroeivermogen geeft hiervoor een veilige grenswaarde. (Bron: kamerstukken II 2015/16, 29 684, 140)

Het begrip 'meegroeivermogen' is op basis van het rijksprojectbesluit voor de gaswinning gedefinieerd als het vermogen van een kombergingsgebied om de bodemdaling en de relatieve zeespiegelstijging te compenseren door middel van sedimentatie. Waarbij een kombergingsgebied is hierbij een zogenaamd getijdenbassin, een deel van de Waddenzee dat voor de vaststelling van het meegroeivermogen gezien kan worden als zijnde onafhankelijk van de rest van de Waddenzee. Het meegroeivermogen van de kombergingsgebieden in de Waddenzee is het gevolg van sedimentatie die van nature in de Waddenzee plaatsvindt. Dit betekent dat er zand en slib worden afgezet op de wadbodem en in de geulen. Op deze wijze stijgen de wadplaten in principe mee met de stijgende zeespiegel. Indien de totale bodemdaling in combinatie met de zeespiegelstijging het meegroeivermogen in het betreffende kombergingsgebied overschrijdt of dreigt te overschrijden zal de gaswinning worden beperkt of stopgezet.

Ook door de na-ijlende bodemdaling mag het meegroeivermogen in het betreffende kombergingsgebied niet worden overschreden. Het meegroeivermogen is conservatief geraamd. De bodemdalingssnelheid mag, 6-jaarlijks voortschrijdend gemiddeld⁴, samen met de relatieve zeespiegelstijging, niet groter zijn dan 5 mm/jr en 6 mm/jr in respectievelijk het kombergingsgebied Zoutkamperlaag en Pinkegat.

(Afbeelding: bron Deltaris voor ligging Pinkegat en Zoutkamperlaag)

Om te bepalen of in de Waddenzee bodemdaling kan plaatsvinden zonder dat er schadelijke gevolgen optreden voor de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied Waddenzee, is het begrip 'gebruiksruimte' geïntroduceerd. De gebruiksruimte van de Waddenzee is

⁴ Door de verandering van de maanbaan ten opzichte van de zonnebaan varieert het getijverschil met 2,8-5,2 % over de zogeheten nodale cyclus van 18,6 jaar. Voor de Waddenzee wordt de variatie in getijslag geschat op maximaal 5,2%. Waargenomen variaties in geuldiepten en opvulling in onder meer het Waddengebied en de aangroei en afslag van de Waddeneilanden maken aannemelijk dat deze variaties terug zijn te vinden in sedimentatiepatronen. Ook op grond van modelstudies is zichtbaar gemaakt dat verwacht mag worden dat de sedimentatie- en erosiepatronen in de Zoutkamperlaag en het Pinkegat veranderen met een 18,6 jarige cyclus. Omdat deze periode erg lang is ten opzichte van de winningsperiode is ervoor gekozen om het 6-jarig voortschrijdende gemiddelde te hanteren. Deze variatie kan in de 5-jarige cyclus voor het beleidsscenario voor de zeespiegelstijgingsnelheid worden opgenomen omdat wordt uitgegaan van de werkelijke meetgegevens. Hierin is de variatie registreerbaar.

gedefinieerd als het verschil tussen het (conservatief geraamde) meegroeivermogen van een kombergingsgebied en de relatieve zeespiegelstijgingssnelheid.

De gebruiksruimte is het verschil tussen de relatieve zeespiegelstijgingssnelheid en het meegroeivermogen. Deze term geeft aan hoe veel bodemdaling door menselijk handelen onder de Waddenzee kan worden veroorzaakt zonder dat de sedimentatie de zeespiegelstijging niet meer kan bijhouden. Het uitgangspunt daarbij is dat er geen aantasting van de natuurlijke kenmerken van de Waddenzee plaatsvindt zolang de bodemdalingssnelheid als gevolg van de gaswinning lager is dan de beschikbare gebruiksruimte. De gebruiksruimte wordt door de minister vastgesteld.

Aan de hand van de meet- en regelprotocollen wordt bijgehouden of gaswinning binnen de vastgestelde gebruiksruimte blijft. De meet- en regelrapportage wordt jaarlijks door de NAM bij het ministerie van EZK aangeleverd. De gemeten bodemdalingssnelheid van de vaste Pleistocene ondergrond heeft de meest directe relatie met de gaswinning en is, indien de gebruiksruimte wordt overschreden of dreigt te worden overschreden, dan ook een effectieve indicator (sturende parameter) voor de toepassing van het hand aan de kraan-principe door de minister van EZK.

Het begrip 'relatieve zeespiegelstijgingssnelheid' wordt gedefinieerd als het gecombineerde effect van de stijging van de zeespiegel en de bodemdaling die optreedt door andere oorzaken dan gaswinning (bijvoorbeeld door daling van het Noordzeebekken). Wanneer binnen een kombergingsgebied het volume aan bodemdaling, gemiddeld over de oppervlakte van het kombergingsgebied, kleiner is dan de beschikbare gebruiksruimte, vindt er geen aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebied Waddenzee plaats en worden de instandhoudingsdoelstellingen niet geschaad. De autonome bodemdaling maakt onderdeel uit van de berekening van de relatieve zeespiegelstijgingssnelheid.

De vijfjaarlijkse actualisatie van het beleidsscenario van de zeespiegelstijging door de minister van EZK is onderdeel van het hand aan de kraan-principe. De vijfjaarlijkse actualisatie volgt uit het instemmingsbesluit voor de MLV-winning op grond van de Mijnbouwwet. Deze verplichting is mede ingegeven door de onzekerheden die vanwege de continu voortschrijdende inzichten inherent zijn aan de voorspellingen voor de zeespiegelstijging voor de lange termijn. De wijziging van instemmingsbesluiten vanwege de nieuwe verwachtingswaarden voor de zeespiegelstijgingssnelheid en de vaststelling van de voor de opvolgende periode van vijf jaar toegekende jaarlijkse gebruiksruimte is een bevoegdheid van de minister van EZK (Bron: Kamerstukken II 2016/17, 29684, 145).

De vijfjaarlijkse bijstelling van de gebruiksruimte voor gaswinning onder de Waddenzee is gebaseerd op geconsolideerde wetenschappelijke inzichten. De evaluatierapporten van het Intergovernmental Panel on Climate Change (hierna: IPCC), die ook ongeveer om de vijf jaar verschijnen, liggen aan de basis daarvan.

Toepassing hand aan de kraan door minister van LNV

De minister voor Natuur en Stikstof kan op basis van de verleende Wnb-vergunningen de hand aan de kraan toepassen indien zou blijken dat de gaswinning onder de Waddenzee leidt of zal leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten en/of dat er storende factoren optreden of kunnen optreden voor de soorten in het licht van de vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebied Waddenzee of andere betrokken Natura 2000-gebieden. Wijzigingen van de abiotische omstandigheden, zoals wijziging van de bodemsamenstelling, veranderingen in opper-

vlak of ligging van droogvallende platen, als gevolg van gaswinning kunnen doorwerken in de biotische omstandigheden.

Het toezicht op de monitoringsactiviteiten is een verantwoordelijkheid van de minister van LNV. Monitoring, in het kader van de Wnb, heeft betrekking op het registreren van ecologische (biologische en morfologische) parameters op het niveau van het wadoppervlak op kombergingsniveau (signaleringsmetingen).

Hiertoe heeft de NAM voor het betreffende deel van de Waddenzee een monitoringsprogramma uitgewerkt. Dit programma voorziet in een signaleringssysteem, waarmee onder andere wordt gecontroleerd of de sedimentatie de bodemdaling voldoende bijhoudt en waarmee ook andere ontwikkelingen van de natuurwaarden kritisch worden gevolgd.

Relevant zijn parameters die een oorzakelijk verband kunnen hebben met de bodemdaling. Signaleringsmetingen kunnen afwijkingen van ecologische parameters aan het licht brengen. In dat geval zullen de signaleringsmetingen in samenhang met de gemeten bodemdalingssnelheid van de vaste Pleistocene ondergrond geanalyseerd worden en wordt bezien of een verband tussen de geconstateerde ecologische afwijkingen en gaswinning aannemelijk is.

Onderzoeken

De benodigde onderzoeken worden uitgevoerd door onafhankelijke onderzoekers onder begeleiding van een Begeleidingscommissie Monitoring Bodemdaling Ameland en de Commissie Monitoring Waddengas 2006. De laatste commissie is onderdeel van het Rijksprojectbesluit – gaswinning Moddergat, Lauwersoog, Vierhuizen. De Begeleidingscommissie voor Ameland is een vrijwillige commissie in het leven groepen door de NAM na aanleiding van de Wnb vergunning van 2013.

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vraagt jaarlijks advies over de rapportages van de NAM met betrekking tot het MLV gebied. De onafhankelijke wetenschappelijke Auditcommissie Gaswinning Waddenzee (onderdeel van de Commissie milieueffectrapportage) geeft hierover advies. Het advies van de Auditcommissie is openbaar en wordt gepubliceerd op de website van de Commissie m.e.r..

De laatste rapportages over Ameland (periode 2011- 2016) zijn beoordeeld door de Waddenacademie in december 2017, dit is terug te lezen op de website van de Waddenacademie. Daarnaast is gekeken naar een grotere onderzoek reeks van 30 jaar naar bodemdalingsonderzoek op Ameland. Waarbij eerdere audits zijn uitgevoerd in 1994, 2001, 2005 en 2011. De audits in 2001 en 2015 zijn georganiseerd door de Rijksuniversiteit Groningen, die in 2011 ook door de Waddenacademie. Momenteel wordt er de laatste onderzoeken afgerond voor een volgende audit in 2024.